

**Constantin C.
Stegăroiu**

Comportamentul criminogen

*Epifenomen
psiho-entropic*

Constantin C.
Stegăroiu

COMPORTAMENTUL CRIMINOGEN

**epifenomen
psiho-entropic**

Universul Juridic
București
-2014-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris

al S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STEGĂROIU, CONSTANTIN C.

Comportamentul criminogen : epifenomen psiho-entropic /

Constantin C. Stegăroi. - București : Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-393-9

343.9

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

La 15 decembrie 1982 Biroul Prezidiului Academiei a adoptat rezoluția de publicare a prezentei cărți.

În 1988, autorul, tatăl meu, a decedat, ultima sa dorință fiind să public lucrarea Azi, prin bunăvoința Editurii “UNIVERSUL JURIDIC”, se împlinește amintita dorință.

Multe evenimente, multe modificări, oameni și sisteme trecute în penumbră, panta rhei. Din 1981, anul finalizării lucrării, până la publicarea ei, au trecut 33 de ani, tocmai de aceea câteva clarificări se impun.

Cartea este menținută, așa cum a fost redactată, fără nicio modificare. În acest mod, cititorul are o dovadă concretă că spiritul depășește toate limitările momentului. Întreaga istorie atestă că de fiecare dată când un domeniu ajunge la o poziție privilegiată, pentru a o menține, își va impune categoriile de bază specifice. Dictaturile și-au impus categoriile putere/lipsă de putere cu prețul încarcerării, al exterminării și al blocării progresului.

Nici dictatura instituită în 1944 nu a făcut excepție de la regulă, astfel încât concepte, strict legate de categoria putere/lipsă de putere, precum luptă de clasă, comunism etc., au devenit omniprezente, cu forță de cenzură asupra activităților din toate celelalte domenii.

Cititorul va întâlni referiri specifice, rutinare, la astfel de concepte și totuși cartea nu a fost publicată tocmai pentru că prin orizontul de gândire deschis, prin umanismul și exigența demonstrațiilor constituie dovada unei conștiințe vii, trecând peste limitările instituite și doar formal menționate.

Cartea constituie o sinteză a gândirii și orientărilor din multiple domenii ale cunoașterii: drept, genetică, pedagogie, psihologie, psihiatrie, sociologie, teoria sistemelor etc., în efortul de a contura domeniul criminologiei dintr-o perspectivă interdisciplinară. Tocmai de aceea mulți magistrați, profesori, cercetători, specialiști din domeniile menționate au manifestat un interes deschis.

Eforturile depuse pentru transpunere în format electronic, pentru realizarea lucrării în forma predată editurii, precum și determinarea pentru a ajunge la acest final au beneficiat de sprijinul deplin al Societății civile de avocați “STEGĂROIU și asociații” căreia îi exprim, și pe această cale, cuvenitele mulțumiri.

Închei cu constatarea cunoscutului genetician C. Maximilian: „Prof. C. Stegăroiu a sumarizat tot ceea ce se putea sumariza, de pe pozițiile științei contemporane. El demonstrează că nu există zone interzise cunoașterii” și cu încrederea că parcurgerea acestei lucrări îți va oferi o nouă înțelegere a dinamicii sociale, a rostului pelerinajului nostru prin viață.

Avocat prof. dr. Dan C. Stegăroiu

Ordinea internă a statelor și coexistența neagresivă a acestora în lume (vast și complicat domeniu al relațiilor internaționale) constituie problema cotidiană (aspirație și efort) a centrelor de putere și comandă politică.

Perenitatea acestei probleme se relevă intens din proba istorică, suficient demonstrativă, în sensul că societatea umană nu poate realiza spontan, facil, durabil și uniform, concordanța și dezideratul cooperării libere, de intensificare a dialogului socializant, în complicata viață de relație a comunității naționale și mondiale. O pluralitate de factori cu eficiență subiacentă imprimă ordinii sociale un caracter relativ, sinuos, devenind astfel un fluid proces de echilibru între tendințe contradictorii. Un astfel de echilibru implică un efort de constituire și redresare, de control și veghe tenace, continuu, ceea ce explică faptul observabil că, în ciuda tuturor seismelor sociale, de la cele discrete până la cele explozive, ordinea comunității umane domină timpul istoric.

Uneori, factorii de contrarietate latentă se devoalează, devin vectori ai fraudei și agresivității, purtând diferite încărcături de pericolozitate, de la atentatele individuale până la catastrofele războiului. În raport cu entropia finită a stărilor haotice sau chiar cu improbabilă dispariție a corpului social, umanitatea nu dispune până în prezent decât de unica alternativă: ordinea în și între structurile sociopolitice planetare, chiar dacă relativă, dar totdeauna perfectibilă prin rațiune și colocviu de bune intenții sau dispariția.

Descifrând analitic evenimentele sociale cu direcție și efecte disociante, vom descoperi că elementul primordial al procesului entropic rezidă în comportamentul aberant al individului, de la riposta rebelă singulară până la reacțiile antisociale ale grupurilor organizate (trusturile criminalității) sau instituționalizate (guvernele fasciste, de ex.).

Societățile umane organizate în state politice sunt evaluabile, cu sens util, inteligibil, totdeauna la modul actual - *hic et nunc*.

Timpul anterior a devenit istoric, timpul viitor - predicție și așteptare. Un indicator cert al stării de echilibru, în secvențele actualității imediate îl constituie și proporția dintre populația integrată în imperativele normative (juridice și extrajuridice) ale comunității, și minoritatea marcată de comportamente deviate de la codul normativ al societății. Evident, în calculul acestei proporții trebuie incluse nu numai cazurile înregistrate statistic, ci și cifra probabilă a cazurilor fie nedetectate, fie materializate și disimulate atât de subtil încât nici nu puteau fi detectate.

Acțiunile nocive (totdeauna conduse prohibite) interceptate de investigația statistică sunt însă suficiente pentru a fi admise cu valoare de criteriu la interpretarea și dimensionarea stabilității relative sau a modificărilor temerare ale echilibrului social. În ultimă instanță deci, și sub acest aspect, structura reprezentată de colectivitatea socială organizată constituie o unitate dialectică a contrariilor (Lenin) care se exclud reciproc, dar rămân în raporturi reciproce. Unitatea exprimată de ordinea socială se delimitează prin masa civică majoritară, adevărată la imperativul

ordinii comunitare, de minoritatea aberantă, socio-fugă, perturbatoare a ordinii, pe care societatea nu o anihilează fizic, ci îi rezistă sau o izolează, pentru a o face inofensivă.

Elementul primar al anomiei, prin comportamentul deviant, crima este definibilă, cu exclusivitate, prin referință la normele codului social. Teoria criminalității, în sensul de fenomen natural, nu a obținut autoritate științifică, societatea umană nefiind reductibilă la o colonie animalieră în stare naturală, pentru a putea asimila conflictele sociale cu evenimentele naturii din viața acestor colonii.

Aria aberației comportamentale se întinde până la limita ariei de incidență, creatoare de ordine, a normelor sociale de toate categoriile, scrise sau nescrise, juridice și infra-juridice, penale și infrapenale, naționale și internaționale. Acesta este domeniul criminalității (crima în sensul generic de fapt nociv, negator al unui imperativ comportamental) din marele cod al normelor sociale. Considerată, fie la scară individuală, fie la condițiile unei crime împotriva păcii și umanității, crima-abelație comportamentală ia aspectul de eveniment, de mai întinsă sau restrânsă rezonanță socială, reținut sau nu printre faptele marcate de memoria istorică. Prin efectele ultime, în comparație cu starea amiabilă, umanizantă, generată de relațiile de cooperare, acțiunile criminalului conflictului interuman, prin aspectele sale dezagreabile sau deprimante, starea de conflict interuman, a tentat mai mult literatura sau istoria descriptivă, dar mai puțin știința pozitivă, deși aspectele globale ale conflictului au fost relevate atât de plastic de Engels.

Panorama stărilor de conflict, în care individualitatea ireductibilă, dată de structura nativă și condițiile particulare de mediu, direcția acțiunii comportamentale dictată de momente insondabile ale voinței, confruntau Criminologia cu acuta problemă - dacă umanitatea poate spera într-o eră viitoare a comunității fără crime, fără agenți perturbatori și care pot fi extraordinarele metode de a asigura mirabila metamorfoză¹.

Diversitatea în conținut și finalitate a normelor sociale explică diversitatea crimelor prin care imperativele normative sunt negate - crime morale, crime juridice, crime împotriva statului, proprietății, crime împotriva umanității etc. - și cu aceasta aria criminalității se relevă spectaculoasă și temerară.

Limitarea criminalității numai la acțiunile interzise de normele legii penale constituie, considerăm noi, o eroare de concepție, o delimitare arbitrară. A considera crima și criminalitatea numai în raport cu normele juridice penale, pentru restul

¹ „Istoria se desfășoară astfel încât rezultatul final se degajează întotdeauna din conflictele unui mare număr de voințe individuale dintre care fiecare este alcătuită (astfel cum este) dintr-o mulțime de condiții particulare de existență; există deci nenumărate forțe care se contracarează mutual, un grup infinit de paralelograme de forțe, din care derivă o rezultantă - evenimentul istoric - care poate fi ea însăși considerată, la rândul său, ca produsul unei forțe acționând ca un tot, în mod inconștient și orb. Căci, ceea ce voiește fiecare individ este împiedecat de un altul, iar ceea ce se degajează este ceva pe care nimeni nu l-a voit (conflictul n.n.). Iată de ce Istoria, până astăzi, se desfășoară ca un proces al naturii și este supusă în fond acelorași legi de mișcare ca și aceasta. Dar din faptul că diferite voințe, dintre care fiecare urmărește un țel spre care o împinge structura sa materială și circumstanțele exterioare, economice în ultimă instanță (propriile circumstanțe personale sau împrejurările sociale generale) nu ajung la ceea ce voiesc, ci se contopesc într-o medie generală, într-o rezultantă comună, nu are nimeni dreptul de a conchide că ele sunt egale cu zero. Dimpotrivă, fiecare contribuie la rezultantă și din acest punct de vedere contează” (Engels Fr., *Études philosophiques*, Paris, Ed. Soc., 1947, p. 124 citat în *Sociologie generală* București 1970, Ed. Științifică, p. 8).

deviațiilor de la celelalte imperative normative urmând a utiliza alte denumiri, echivalează cu scindarea unei realități cu o unică semnificație (antisocialitatea aberațiilor comportamentale) după criterii convenționale, fără sens și eficiență științifică. Operația logică a clasificării, oricât ar fi de ingenioasă, nu-i esențială pentru cunoașterea și înțelegerea fenomenului.

Acceptând reducția domeniului criminalității, în sensul menționat, riscăm un pseudo-serviciu științific, lăsând deliberat în penumbră, abstras cunoașterii științifice, imensa zonă a aberațiilor comportamentale infrapenale și infrajuridice, a cărei densitate și frecvență în modalități voalate o fac cel puțin atât de periculoasă și disociantă, cât se observă în zona crimelor prohibite de normele penale.

Criminalitatea morală și cea infrapenală sunt mai puțin zgomotoase, rareori se proiectează în forme explozive, alarmante, cu forța pătrunderii în cunoașterea publică spontană.

Discretă dar persistentă, difuză dar cu dimensiuni de ubicuitate, insidioasă dar prea bine cunoscută în microgrupuri, criminalitatea infrapenală și infrajuridică constituie un proces latent de eroziune a moravurilor, de destrămare a afinităților elective după principii austere, de alterare a sociabilității întemeiate pe respect și simpatie elevată, devenind astfel generatorul ipocriziei, al trucajelor subtile, eludând printr-o diversitate de rafinamente un imens volum de prescripțiuni morale tradiționale. Criminalitatea aceasta din penumbră, latentă dar continuă activă și penetrantă, aidoma apelor freatice, devine frecvent sursa genetică a crimelor intens nocive, supuse incidenței represive de natură penală (o astfel de filiație nu implică dificultăți de cunoaștere), concomitent cu efectul deteriorării rigorismului moral, încât frontierele dintre bine și rău, moral și imoral, legal și nelegal, echitabil și inequitabil, intră în comentariul sceptic al opiniei publice, se estompează ireversibil, dacă nu intervin revirimente salutare cu forță revoluționară.

Epoca noastră înregistrează statistic o recrudescență a criminalității, deși cu o distribuție inegală pe teritoriile naționale. Intensitatea circulației persoanelor, ideilor, informațiilor, în lume, multiplicarea comunicațiilor și relațiilor interstatale, poate și o anumită obscură contagiune a modelelor comportamentale negative, impune tratarea fenomenului criminalității la scară mondială (fenomen și cauzalitate).

Ascensiunea criminalității și a potențialului său disociant se remarcă într-o diversitate de aspecte; pe teritoriile naționale statistica marchează refluxuri la anumite clase de crime penale, frecvența progresivă la alte clase, aproape în general expansiunea criminalității juvenile și feminine, multiplicarea formelor asociate, prevalența crimelor împotriva economiei și proprietății, intensificarea corupției etc.

În plan supranațional, în mod particular în zona statelor capitaliste, ca un derivat al coeficientului de agresivitate sporită în aceste state, s-au amplificat numărul și formele asociate (tipul de bandă, mafie, trust etc.), care operează pe multiple teritorii naționale, în acțiuni dur ofensive, rapturi de persoane și avioane, teroarea împotriva unor populații sau grupuri, asasinarea unor personalități politice pe străzi sau în locuri deschise etc. În fine, excesul arbitrar al înarmării atomice pare a constitui o gamă complexă de acte preparatorii ale crimei împotriva păcii și umanității.

Considerând efectele morale și materiale ale criminalității, alocarea unor importante fonduri bugetare pentru organizarea și dotarea forțelor de apărare împotriva acestui flagel social, afectarea unui personal specializat în strategia și tactica anticriminală, va deveni inteligibil imperativul promovării unei științe despre natura, cauzele și efectele criminalității. Această știință este Criminologia. Disciplină

precară, la originea sa lombrosiană, diversificată în deceniile următoare de concepții idealiste, a polarizat întreg efortul de observații și interpretare, cu exclusivitate, la agentul crimei, atestat ca atare de actul criminal efectiv comis, cert (studii postcomisive). Criminologia nu a fost captată încă de convingerea că fără o deschidere praxiologică, de a fi în serviciul societății deci, n-ar putea fi mai mult decât un catalog de tipuri și clase de criminali, de indivizi curioși, maladivi, perversi, sadici etc., dar neînțeleși la modul științific, servind astfel, cel mult, curiozitatea intelectuală a unora.

Evident, veritabilul serviciu, unicul eficient, datorat de Criminologie, nu poate fi decât posibilitatea de a organiza o strategie preventivă, preinfrațională. În stadiul actual, nici teoria acestui demers preventiv nu este clară, sugestivă, practicabilă. Statele trebuie să asigure tranziția Criminologiei de la stadiul anunțurilor teoretice la cel al cercetării științifice. Forurile naționale de cercetări criminologice sporesc efortul de scientizare a acestei discipline particulare și astfel multiplică forțele anticriminale. niciun argument de sensibilitate și vanitate nu poate fi opus necesității de a construi un edificiu științific de observare și investigare etiologică a standardului civic al populației, de determinare continuă a coeficientului general de aberație comportamentală.

Sigur, nu s-ar putea contesta acutele dificultăți de a construi o știință - Criminologia - capabilă de a oferi soluții praxiologice riguros preventive, eficient operantă, anterior actelor criminale.

Prima problemă în serie o constituie agentul crimei, individul. Tratat ca factor de acțiune, dirijat de un atribut exclusiv uman (abstras determinismului) - responsabilitatea, posibilă printr-o voință disponibilă cu orientări preferențiale. Tema agentului crimei se simplifică, dar, praxiologic, va rămâne cantonată într-o fundătură fără ieșire; nu dispunem de criterii operante și sigure pentru a decide când și de ce individul (probabilul agent al crimei) vrea sau nu vrea să comită crima.

Cum pentru Criminologie responsabilitatea este irelevantă, agentul crimei, în sens stringent criminologic, ia profilul unei variabile: bărbat, femeie, copil, sărac, înstărit, cu sau fără profesie, alienat mintal, psihopat, nevropat, debil mintal, cult, incult, vicios, virtuos, bigot, liber-cugetător etc. Această diversitate, exemplificativ invocată, este grefată pe o diversitate fundamentală, nativă (genotipul), continuând, specific modificată, diversitatea fenotipică (individul în continuă devenire în condițiile experienței sociale).

Actul criminal ni se relevă ca un eveniment fără simptome vizibile, sigure, pentru un diagnostic cert, preinfrațional, fiind numai probabil și imprevizibil, în raport cu spațiul, timpul și natura sa materială. Aceste particularități exclud posibilitatea unei strategii anticriminale preventive polarizate la individ.

Supravegherea populației, a numeroaselor milioane de indivizi pentru a detecta preventiv agentul iminent (în ipoteza că ar fi posibil pentru știința viitoare un repertoriu simptomatologic eficient) constituie o imposibilitate: în cele din urmă, ar duce la consecința bizară că o parte a populației ar ține sub observație și control cealaltă fracțiune a populației.

Un proiect de strategie preventivă, limitat la individ, nici nu ar putea fi discutat atâta timp cât știința nu a dat un răspuns la chinuitoarea întrebare: „care poate fi psihogeneza deciziei criminale și cum s-ar putea explica coexistența paralelă a unei astfel de decizii cu acțiuni de reală valoare morală și radical conformiste?” Întrebarea se complică încă cu constatarea empirică a unor situații paradoxale, în cazul acelor

categorii de indivizi ale căror carențe psihice ar indica marea posibilitate a acțiunii criminale (consumatorii de alcool, de droguri, descendenții din părinți criminali, declassații, clasificabili după criteriile psihiatrice etc., în sensul că unii naufragiază în actul criminal, alții nu).

Dacă pentru un moment trebuie să abandonăm proiectul unei reacții anticriminale preventive (în exclusivitate), orientat de agentul crimei, nu acceptăm ideea imposibilității oricărei strategii profilactice. Dacă am subscrie la teza imposibilității unei reacții organizate cu caracter preventiv-anticriminal, ar trebui să acceptăm perpetuarea represiunii și a penitenciarului, a domeniului instituțiilor sanitare (spitale, dispensare, policlinici etc.). Premisa opțiunii noastre pentru o reacție preventivă eficientă rezidă în postulatul formulat de biologi, psihologi și sociologi, în sensul că toate demersurile umane active constituie o rezultantă a interferenței individ-mediu. Așadar, orice conduită umană nu este un derivat al unui exclusiv impuls interior, ci o replică, o ripostă necesară la stimulii excitanți (informațiile în doctrina psihologiei cibernetice) care vin din mediul ambiant. Replica aceasta la factorii din mediu (stimuli, informații etc.) nu solicită receptivitatea individului doar ca provocată de simpli și neutri mesageri ai ambianței, ci constituie o incidență necesară la diversitatea de probleme critice pentru individ, generate constant de acești factori din mediu.

Mediul ambiant este deci autorul problemelor vieții cotidiene ale ființei umane, condiția biologică și socială a acesteia, iar individul este un calculator și constructor de soluții pentru adaptare și integrare flexibilă în complexul ambianței!

Nu întrevădem posibilitatea științifică de a contesta faptul că nici comportamentul aberant, criminogen, nu poate fi abstras ecuației individ-mediu. Criminologii citează mediul ca unul dintre factorii de corelație cu comportamentul criminogen, dar, în general, tema s-a redus la acest simplu enunț. Procesul inserției factorilor din ambianță în cunoașterea și sensibilitatea individului, până la a promova o decizie și un act comportamental, n-a fost afirmat decât în baza faptelor de observație (succesiunea sau coincidența conduitei umane cu prezența unor factori din mediu) ceea ce nu legitimează încă o relație cauzală. Ar fi o eroare, considerăm noi, să tratăm, în ecuația individ-mediu, cei doi termeni în regim de autonomie și pură combinație de tip matematic.

Impactul individului cu mediul său ambiant trebuie să determine procese mult mai subtile și neelucidate încă, de genul acelei enigmatice și tulburătoare tranziții a unor fapte pur psihice în perturbații somatice sau condiționarea somatică a unor stări psihice.

Avem deci suficiente și riguroase motive să considerăm că sediul strategiei anticriminale preventive poate și trebuie să fie mediul ambiant. Sporind gradul de compatibilitate al mediului cu exigențele, aptitudinile native și dobândite ale individului, precum și cu carențele puterii sale de adaptare, implicit reducem valoarea de soluție a unei situații precare prin comportamentul criminogen, care devine astfel inutil (cu excepția stărilor de necesitate, forță majoră, fortuitate, constrângere morală, a stărilor dementiale, când actul nociv ia aspectul unui mecanism necesar determinant, imposibil de evitat).

Dar, un studiu al mediului natural și social după criterii criminologice nu a fost abordat. Mai mult, o astfel de temă ar putea trezi ezitări. În cele din urmă, mediul, în sensul cel mai simplificat - spațiu și obiecte - cum ar putea fi considerat generator de decizii criminogene când, în circumstanțe identice sau sensibil similare, unii indivizi

eșuează în acțiunea criminală în timp ce alții nu. Evident, nu vom uita niciun moment că un ipotetic micromediu omogen va constitui un sediu staționar, dar în impact cu o diversitate de variabile individuale, ceea ce ar explica, în faptul conjuncției cifrei statistice considerate cu același micromediu, caracterul aleator al cifrei devianților.

Problema mediului, criminologic considerat, se complică evident, dacă nu ometem că natura este unanim considerată de oamenii de știință ca fiind un sistem și că, la rândul ei, societatea, de asemenea. Societății i se conferă nota definitorie a posibilului, dată fiind complicata sa evoluție istorică, în timp ce natura este considerată imperiu al necesității, în care cauzalitatea universală constituie legea primă a tuturor fenomenelor.

Riguros științific și organismul uman este considerat un sistem biofiziologic în care, subsistemul psihic, relevând prin conștiință unitatea unei diversități de procese subiective, este cel mai complex și incomplet cunoscut. Sistemul reprezentat de individul singular este intricat în sistemul comunitar (societatea), ambele sisteme fiind apoi incluse în marele sistem al naturii. Cum toate sistemele sunt guvernate de legi specifice de sistem, dintre care, în problemele societății, legea tendențială la stadiul entropic interesează în mod deosebit, vom înțelege de ce relația individ-mediul nu poate fi științific considerată decât ca una între două sisteme. Într-o altă versiune, o relație între un individ uman fictiv abstras cauzalității în confruntările sale cu lumea și natura considerată ca flux de fenomene aleatorii n-ar putea duce decât la multiple erori.

Decizia comportamentală a individului uman, în condițiile unei corelații continue cu cele două sisteme în care este intricat, va fi totdeauna o soluție necesară și nu demers pur subiectiv (deci ni se opune o astfel de aparență), în funcție de natura și cantitatea informațiilor din cele două medii-sisteme, tratate la nivelul coordonatelor definitorii native ale individului. În raport cu legile sistemelor, în care este intrigată și cauzalitatea, conduitele umane pot fi compatibile cu mediile considerate, integrate (deci) sau incompatibile, ratate, cu o diversitate de efecte pentru interesele individului.

Problema comportamentului criminogen se complică prin raportul contradictoriu al acestuia cu o altă clasă de legi, exterioară legilor obiective, acestea fiind legile, sau mai corect spus, imperativele normative edictate de puterea socială. În general, imperativele normative comportamentale se situează într-o concordanță, cel puțin relativă, cu legile obiective de sistem. Legile juridice au exclus totdeauna acțiunile imposibile din aria obligațiilor. Cu toate acestea, chiar dacă cu titlul de excepție, normele sociale instituie deseori restricții și obligații onerative în contradicție cu tendințele și funcțiile de sistem, spre ex. cele ce ar nega libertățile naturale ale individului, cele care îi impun jertfa propriei vieți în anumite circumstanțe etc. Imperativele normative sociopolitice se adresează versiunii sociale a individului, o varietate alta decât a individului fixat la stadiul de entitate exclusiv biologică (simplă ipoteză, de altfel). Relevăm însă aceasta, deoarece, întocmai ca natura, societatea nu poate constitui prin opera sa pedagogică indivizi de aceeași factură, nu le poate inculca aceeași putere de înțelegere și aptitudini de subordonare în raport cu diversitatea imperativelor comportamentale.

Cu aceasta, problema cauzalității criminalității ni se opune în termeni de rară complexitate, cu mult mai pronunțată prin comparație cu conduitele integrate, conformiste, concordante atât cu normele obiective de sistem, cât și cu cele sociale.

În raport cu sistemul juridic statal, criminologii tratează fenomenul, sub aspect cauzal, în ansamblul său, teoretizând, aproape în unanimitate, modalitatea cauzalității factoriale a criminalității. De la teza consacrată în Sociologie, în sensul că